

A SZÉLSŐJOBBDALI MANIFESZTÓK ÉS HATÁSAIK¹

A tanulmány célja a 2011 és 2022 között nyilvánosságra került, legnagyobb súllyal rendelkező szélsőjobboldali manifesztók (kiáltványok) bemutatása és vizsgálata. Három különböző példán keresztül nyerhetünk közelebbi betekintést a szélsőjobboldali magányos elkövetők ideológiájába. Alanyaik Anders Behring Breivik, Brenton Harrison Tarrant és végül a 2022-es buffalói merénylet elkövetője, Payton S. Gendron. A tanulmány célja az alábbi kérdésekre való rávezetés, miszerint milyen (közös) ideológiai alapjai vannak a szélsőjobboldali magányos elkövetőknek? A megjelent manifesztók milyen céllal jöttek létre a különböző személyeknél, mennyire erős a másolási faktor, és milyen hatása volt ezen manifesztóknak a későbbi magányos elkövetőkre? Valamifajta tendencia, „modus operandi”² része-e a manifesztó? A kérdésekre való válaszadás komoly szakmai feladat, a fejezet célja az elgondolkodtatás, valamint az összehasonlításokra való ösztönzés, és egyfajta „minta” felismerése, amely alapján esetlegesen jobban tudjuk értelmezni az adott elkövető szándékait, legyenek azok önálló megfogalmazások, vagy sok esetben kirívó másolások.

A manifesztókészítés már szinte mint modus operandi szerepel a szélsőjobboldali magányos elkövetőknél. Meg kell vizsgálni, mekkora az egyezés a különböző kiválasztott személyek között, valamint hogy ezen manifesztók célja-e a további elkövetésekre való buzdítás, avagy ezen kiáltványok csak az elkövetők saját propagandájának egyfajta marketingje. Esetlegesen mindkettő. Fejezetem során sokszor fogok támaszkodni diplomamunkámra, amelynek címe *A terrorelhárítás aktuális kihívásai – Online radikalizáció, különös tekintettel a szélsőjobboldali magányos elkövetők radikalizálódására*, amelyben ugyancsak elemeztem különböző elkövetők kiáltványait. Elkerülhetetlen az online térre való kitérés az egyes alrészekben, hiszen mindezen manifesztók online láttak először napvilágot, valamint a különböző internetes platformokon, fórumokon terjedtek futótűzként. Ezen írások értelmezése szinte lehetetlen egyfajta réteg internetcsoportok, chatfórumok, mémek és különleges kifejezések ismerete nélkül, de a cél nem is a kutatói szintű ismertetés, hanem

¹ A TKP2021-NVA-18 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a TKP2021-NVA pályázati program finanszírozásában valósult meg.

² Modus operandi: eljárási mód, munkamódszer.

egyfajta felhasználóbarát betekintés, amely mégis jól tükrözi ezen manifesztók jellegét, értelmét és ideológiáját.

ANDERS BEHRING BREIVIK –
A MERÉNYLET IDŐPONTJA: 2011. JÚLIUS 22.

Az első alany Anders Behring Breivik, aki 2011. július 22-én követett el merényletet manifesztóposztolás, pokolgéprobbantás, majd tömeges lövöldözés kombinációjával, valamint mint azt már tudjuk, az élő közvetítésre is tett próbálkozásokat, de technikai okokból ez nem volt számára kivitelezhető. A szakemberek őt tartják a manifesztóposztolási hullám előfutárának. Teljes bemutatása túlmutat a tanulmány keretein, mivel megközelíti az 1600 oldalt (1521 oldal).³ Így a fejezet lényege az ideológiai keretek ismertetése, rávilágítani a szerzők által megfogalmazott esetleges célokra, amelyek a kiáltványok elkészítéséhez vezettek, valamint megnézni, hogyan kapcsolják össze szerzeményüket későbbi tetteikkel. Breivik manifesztója azért is érdekes, mivel hosszúságából adódóan nemcsak az ideológiai nézeteit ismerteti, hanem támadási stratégiáit, fegyverszerzési módszereit, és szinte teljes levezetését is tartalmazza az eltervezett merényletnek.

Morálisan kiváló kérdés, hogy a manifesztók interneten való megtalálhatósága (legális módokon természetesen) vajon kívánatos-e. Az egyik oldalról az olyan kutatásokat, mint ezen kötet is, segíti és javadalmaztatja, másfelől potenciális biztonsági kihívásként is értelmezhető, ha egy nemkívánatos személy birtokába kerül. Ha Breivik „marketingműveletként”⁴ fogalmazta meg támadását, mi volt a termék, amelyet árult? Röviden, az „ideológia” volt az a „termék”, amelyet Breivik „el akart adni az európai népeknek”.⁵

Breivik manifesztója, amely a 2083 – Az Európai Függetlenségi Nyilatkozat címet viseli (2083 – A European Declaration of Independence), hibrid ideológián nyugszik, és a Bécsi Gondolati Iskolán alapszik, amelynek gondolkodási arculata a multikulturalizmus és az iszlámmal szembeni ellenállás.⁶ A 2083 a bécsi csata (1683) 400. évfordulójára utal, amely az Oszmán Birodalom döntő veresége és az iszlám bukása volt Európában. A Bécsi Iskola a kulturális konzervativizmus (antimultikulturalizmus) körül forog, és ellenzi az iszlamizációt, az „Eurarábia-projektet” és a frankfurti iskolát (neomarxizmus, kulturális marxizmus; multikulturalizmus, de

³ BREIVIK 2011: 1276.

⁴ BREIVIK 2011: 1270.

⁵ MACKLIN–BJØRGO 2021: 20.

⁶ RANSTORP 2013: 89.

a rasszizmust és a tekintélyellenes ideológiákat is elutasítja, mint a náci ideológiát, Izrael-párti, és a nem muszlim kisebbségek védelmét szolgálja a muszlim országokban, és a kereszténység kulturális dimenzióinak önjelölt védelmezője). Breivik ezeket a szempontokat egyesíti az internetről másolt tényekkel és érvekkel.⁷ A manifestóban Breivik egy olyan csatát képzel el, amely 2083-ban csúcsosodna ki,⁸ és három szakaszban vívna meg: az első kis terrorista csapásokkal hajtának végre; a második a gerillaharc vonulatait jellemezné; a harmadik szakasz pedig egy nagyszabású európai polgárháború lenne, amely Európa politikai és katonai ellenőrzését, az árulók likvidálását és a muszlimok deportálását eredményezné.⁹ Amellett, hogy betekintést nyújtott önképébe és támadásai stratégiai indokaiba, Breivik manifestójában más terroristának kívánczó egyéneknek akarta biztosítani „a folyamatban lévő nyugat-európai kulturális háború megnyeréséhez szükséges eszközöket”.¹⁰

Breivik kiáltványa feltűnő hasonlóságot mutatott a szélsőségesesség más formáival, amelyek apokaliptikus világnézettel bírnak, ideértve a mártíromságot, az egyéni kozmikus csatát, a történelmet mint az események folyamatos láncolatát, valamint a forradalmi erők buzdítására fellángoló szimbolikus csapást. Bizonyos tekintetben ezek közül sok hasonló volt az al-Káida által megfogalmazottakhoz: mártíromság; terror kézikönyve; fegyverszünet vagy hudna; és a „sokk és félelem” kampányok pszichológiai hatása. Saját bevallása szerint Breivik furcsán csodálta az al-Káida hadművelleti mesteriségét, és elleste az interneten található legsokkolóbb taktikáikat.¹¹ Breivik manifestója és világnézete szoros ideológiai rokonságot mutatott a „counter-jihad” (ellendzsihad) mozgalommal, amely egy határozottan muszlimellenes internet- és blogalapú mozgalom, valamint az Angol Védelmi Liga (English Defence League) és az Európai Védelmi Liga (European Defence League) más társult csoportjaival. Øyvind Strømme a *Det Mørke Nettet* című könyvét összegezve Magnus Ranstorp mellett érvel, hogy alapvetően fontos megérteni az interneten virágzó dzsihadellenes mozgalmak különösen veszélyes mozzanatait. Ezek a csevegő fórumok és speciális oldalak, mint például a „Bécs kapuja” és a Document.no, folyamatosan táplálták Breiviket a bevándorlóellenes, iszlamofób és idegengyűlölő érvek állandó folyamával, és készen kapott, adaptált dzsihadellenes ideológiai keretet biztosítottak számára.¹²

⁷ BREIVIK 2011.

⁸ BREIVIK 2011: 1276.

⁹ RANSTORP 2013: 88.

¹⁰ SANDBERG 2013: 80.

¹¹ RANSTORP 2013: 89.

¹² RANSTORP 2013.

Breivik magányos harcosnak vagy mártírnak látta magát. Végso soron az internet döntő szerepet játszott ennek a „Breiviknek” a létrehozásában, az egyedi pszichológiai és személyes vonások megerősítésében, valamint visszhangkamraként¹³ is megjelenik az internet, ahol ideológiáját más, hasonló gondolkodású szélsőségesekkel formálta és cserélte, akik hasonlóképpen az anonimitás leple alatt tevékenykedtek. Breivik magát „kulturális konzervatívnak”, ellenségeit pedig „kulturális marxistáknak” titulálta,¹⁴ akik nem voltak mások, mint a média és azon politikai intézmények, amelyek az ő meggyőződése és ideológiája szerint felelősek a multikulturalizmus, a bevándorlási politika és az e kérdések körüli vita elhallgattatásának szervezéséért. Breivik írásában arra utal, hogy célba kell venni őket, mivel támogatják és elősegítik azon politikákat, amelyek a muszlim hatalomátvételt fogják eredményezni a Nyugaton.¹⁵ E cél érdekében három kategóriába sorolt kivégzési listát írt. Az A listán Norvégia és más országok magas rangú politikusai, valamint nagy médiumok szerkesztői és újságírói szerepeltek. A B és a C listán lényegében a legtöbb egyéb szervezet szerepelt, kivéve a jobboldali populista politikai pártokat.¹⁶ Breivik úgy vélte, hogy „bátor tettei” azt mutatják „az embereknek”, hogy „a hatalmasok sebezhetők”, remélve, hogy erőszakos cselekményei „csodálatot és tiszteletet keltenek”.¹⁷

A manifesztóban Breivik megtervezett egy különleges egyenruhát, speciális jelvényeket és egy részletesen kidolgozott érdemrendszert, hogy kitüntesse azokat, akik az ellenség különböző (az előző bekezdésben részletezett) kategóriáiban hajtottak végre kivégzéseket. Az alapegyenruha, amelyben Breivik az irományában is látható, egy interneten vásárolt amerikai tengerészgyalogsági kabát volt, amelyet az Egyesült Államok korábbi háborús hadjáratainak emlékei, díszai és a Templomos Lovagrend (Knights Templar) öt kitüntetése díszített. A karján egy különlegesen megalkotott embléma látható, amely egy koponyát ábrázol a Templomos Rend pecsétjeivel. Ezen „kitüntetés” a *Justiciar Knight* (kb. az Igazságügy Lovagja) nevet viseli.¹⁸ Breivik sokszor hívja magát manifesztójában Justiciar Knightnak. Ez egy kitüntetés a hajdani Templomos Rendből, amelynek ő nagy megszállottja volt, manifesztója végén, aláírásában is szerepel ezen titulus: „Sincere regards, Andrew Breivik. Justiciar Knight Commander. Knights Templar Europe. Knights Templar Norway”. (Üdvözléttel: Anders Breivik. Igazságügy Lovag Parancsnok, Európai

¹³ MØLMEN–RAVNDAL 2023.

¹⁴ BREIVIK 2011: 1274.

¹⁵ BREIVIK 2011: 1276.

¹⁶ RANSTORP 2013: 90.

¹⁷ BREIVIK 2011: 1276.

¹⁸ RANSTORP 2013: 89.

Templomos Lovagok, Norvégiai Templomos Lovagok)”¹⁹ Breivik megtervezte az ideális templomos lovag egyenruhát, amely a keresztes háborúkban viselt lovagi páncélok, valamint az Assassin’s Creed PC-játékban található ruhák kombinációja volt. Nagy részeket szánt a manifesztóban az öltözködésnek, a magatartási kódexnek és még annak is, hogy milyennek kell lennie egy „*Justiciar Knight*” sírkövének. A kiáltvány jelentős része sok szempontból egy olyan fantáziavilág létrehozása volt, amelyet Breivik víziója hozott létre és irányított. Nem meglepő tehát, hogy Breivik jelentős időt, átlagosan 7 órát töltött a World of Warcraft online szerepjátékkal, sőt a 2010. karácsonyi időszakban, a támadást megelőzően a források szerint napi 17 órát töltött a képernyő előtt ezen játék „megszállottjaként”.²⁰

Breivik a manifesztóban ugyanakkor megszállottja az életútjának és karrierje során elért eredményei felnagyításának, beleértve a sikeres pénzüpiaci ügyleteket, amelyek hatalmas összegeket jövedelmeztek számára. Ezekből is kiolvasható narcisztikus személyisége, amely mozgatórugója volt stratégiájának, valamint az empátia általános hiánya lehetővé tette számára, hogy ezen embertelen cselekedeteket véghez vigye.²¹ A valóság azonban más volt, Breivik vállalkozása csődbe ment – Breivik E-Commerce Group néven céget hozott létre, amelyben mintegy 5000 hamis diplomát adott el egy indonéz hamisító segítségével. Ez az üzleti vállalkozás 2006-ig tartott, és hatmillió norvég koronát termelt, amelyet adómentesen utalt át rejtett offshore számlákra Antigua és Barbudába, a Bahámákra és különböző balti államokba. Mivel ettől az időszaktól kezdve otthon élt édesanyjával, ez a diplomacsalási vállalkozás külföldi utakat (2002 óta 26 utazást) és terrorcselekményeinek előkészítését finanszírozta.²²

Breivik önképe iránti rögeszméje és narcisztikus hajlamai nyilvánvalók voltak, olvasva a manifesztót, ahol túlzóan és fényűzően ábrázolta iskolai végzettségét, és azt állította, hogy több mint 15 ezer órányi önálló tanulást végzett,²³ ami két mesterdiplomának felel meg. Valójában azonban Breivik befejezte az iskolai tanulmányait a középiskola után, és nem volt egyetemi végzettsége. Úgy tűnik, Breivik kisebbségi komplexustól szenvedett, ha oktatási eredményeiről volt szó. Életről és felkészülési szakaszáról szóló naplójában a legtöbb esetben egyértelmű bizonyítékot mutat a grandiózus önképről mint Justicar Knight modellről, a ruházati stílusától egészen a karóramárka-választásáig. Kiáltványának ez a naplórészlete egy hidegrázós utazást tartalmaz egy terrorista és tömeggyilkos belső gondolataiba és

¹⁹ „Breivik manifesto” details chilling attack preparation, 2011.

²⁰ RANSTORP 2013: 89.

²¹ HEMMINGBY–BJØRGO 2018: 170.

²² RANSTORP 2013: 90.

²³ BREIVIK 2011: 1274.

annak fejlődésébe az idő múlásával. A manifesztó egy hosszú, számító öninterjúval zárul, egyfajta kérdezz-felelekkel minden elképzelhető oldalról, önmagával és ideológiájával kapcsolatban.²⁴ Ez a rész nehéz kérdéseket és olyan médiafogásokat is tartalmaz, amelyekre mint kiderült, ő számított. Az irományának egyik furcsa aspektusa, hogy Breivik egész oldalakat szentel egy atomerőmű megtámadásának ötletére és tervezésére, amelyet nagy valószínűséggel Csernobil inspirált.²⁵ Breivik nyílt forráskódú kutatásán keresztül szemlélteti, milyen könnyen lehet megtámadni ezeket a polgári atomerőműveket, hogy összeomlást idézzenek elő. Ezen kutatások egyszerűsége aggodalmakra adhat okot.

Végül a kötetre nézve a legrelevánsabb mondattal zárul Breivik manifesztója, amely így hangzik: „Remélhetőleg hozzá tudok majd járulni és inspirálni tudok majd másokat.”²⁶ Bizonyosságot nyert ezáltal azon okfejtés, hogy ezen manifesztó nemcsak a saját gondolatok és cselekedetek dokumentálására, igazolására íródott, hanem azért, hogy a jövőbeli szélsőjobboldali magányos elkövetőknek legyen egy kézikönyve, hogy hogyan és miként kell végrehajtani a Breivikéhez hasonló tetteket.

BRENTON HARRISON TARRANT –
A MERÉNYLET IDŐPONTJA: 2019. MÁRCIUS 15.

Míg Breivik úgy vélte, hogy írása egy megvalósítható, legitim és hatékony receptet vázolt fel azoknak, akik a nyomdokaiba akarnak lépni, a későbbiekben a szélsőjobboldali magányos elkövetőknél ez megosztónak bizonyult.²⁷ Mindazonáltal második alanyunk, aki manifesztót használt az erőszak bejelentésére, ahelyett, hogy csak annak utóhatásaiban vállalta volna a felelősséget, és kinyilvánított vágya volt, hogy videón rögzítse tettét (ami bár Breivik számára sikertelen volt), az ausztrál tömeggyilkos, Brenton Tarrant nyolc évvel később sokkal hatékonyabban használta fel a Breivik által megálmodott *modus operandi*t. Bár Tarrant Breivik manifesztóját használta „műveleti útmutatásért”, sem ő,²⁸ sem más későbbi szélsőjobboldali magányos elkövető nem tudta utánozni a norvég terrorista bombatámadás és tömeges lövöldözés kombinációját, amely működési módjának kulcseleme volt.²⁹

²⁴ BREIVIK 2011: 1276.

²⁵ RANSTORP 2013: 89.

²⁶ RANSTORP 2013: 1250–1276.

²⁷ Gondolva itt főleg a *modus operandi*ra, mint a tömeges lövöldözés és bombarobbantás kombinációjára.

²⁸ Tarrant megpróbálkozott bombák használatával is a támadása során, de nem járt sikerrel.

²⁹ HEMMINGBY–BJØRGO 2018: 29.

Március 14-én, egy nappal a támadás előtt közzétett egy 87 oldalas kiáltványt *The Great Replacement* (A nagy csere) címmel. Kiáltványában Tarrant „hétköznapi fehér emberként”³⁰ mutatkozott be, aki egy szegény munkáscsaládban nőtt fel.

Először is a kiáltvány a fajra, a bevándorlásra és a vallásra hivatkozik, és azt sugallja, hogy a fajok és civilizációk vélt összecsapása a legfontosabb mozgatótényező a mai szélsőjobboldal számára. Tarrant egy felhívással kezdte meg manifesztóját, miszerint: „A születési ráták, a születési ráták, a születési ráták.”³¹ Ezzel utalt a bevándorló közösségek magasabb születési arányára és annak fontosságára – ahogy ő fogalmazott – a nyugati fehér faj látszólagos visszaszorításában. Az ő írásában is különös hangsúlyt kap a faj, Európa, a politikai légkör és a terrorcselekmény önvédelemként és végső megoldásként való ábrázolása.³² Írásában ugyancsak megtalálható a muszlim- és bevándorlóellenes ideológia, valamint a szélsőséges és erőszakos megoldások előnyben részesítése.

Manifesztójában megemlítette, hogy radikalizálódása teljes mértékben az interneten keresztül ment végbe, amelyet az egyetlen hiteles információforrásnak titulált. Meglátása szerint az internet tökéletes hely arra, hogy számos szélsőjobboldali gondolattal és írással találkozzon az ember, de rá a legnagyobb hatással Anders Breivik volt.³³ A manifesztó elemzése azt sugallja, hogy Tarrant alaposan megtervezte a támadást, és közel két évig vizsgálta annak különböző aspektusait. Továbbá három hónapig tartózkodott Christchurchben, hogy felkészüljön a konkrét támadásra.³⁴ Miután elkészült a manifesztója, Tarrant több internetes oldalra is feltöltötte, mint például a MediaFire, a ZippyShare, a Solidfiles és a Mega.nz (amely oldalak egy részét az ISIS is használta). Néhány héttel a támadás előtt kreált egy Twitter-fiókot, amelyen 63 rasszista tweetet tett közzé, és ilyen rövid idő alatt 218 követőt szerzett. Pár nappal a támadás előtt még fényképeket is feltöltött a fiókjába a fegyvereiről, lőszereiről és felszereléséről. A Facebookon, a Twitteren és az 8chanon különböző linkeket terjesztett szét, amelyekre való rákattintással a manifesztójára találunk. Percekkel a merénylete előtt ezen mondatokat posztolta: „Srácok, itt az ideje, hogy valami olyat posztoljak, aminek valódi súlya van. A behatolók ellen fogom végrehajítani ezt a támadást, és élőben fogom közvetíteni a Facebookról.”³⁵

³⁰ TARRANT 2019.

³¹ WARE 2020.

³² WARE 2020.

³³ GANOR 2020: 4.

³⁴ KARMON 2019.

³⁵ Idézi GANOR 2020: 12.

Itt érdemes kitérni Tarrant manifesztójának címére, amely egyben egy összeesküvés-elmélet is, a *The Great Replacement Theory*.³⁶ Ennek ismertetése ideológiai szempontból is fontos, és következő alanyunkat ezen manifesztó és összeesküvés-elmélet motiválta tette elkövetésére és saját verziója megírására. Tarrant és Gendron kiáltványában az egyik legelterjedtebb összeesküvés-elmélet a Nagy Helyettesítési/Nagy Csere-elmélet. A Great Replacement Theory az új-zélandi Christchurchben 2019. március 15-én, Tarrant által végrehajtott terrortámadást követően szabadult ki a réteg chatfórumokról, és került a nagy nyilvánosság elé. Azóta a Google Trendsben a „csereelmélet” folyamatosan jelen van a keresési előzmények között. A legtöbb keresés az Egyesült Királyságból, Írországból, az Egyesült Államokból, Új-Zélandról és Kanadából származik.³⁷

De miről is szól az elmélet? A nagy helyettesítés elmélete szerint a „csere” folyamata kettős. Egyrészt a nem fehér emberek szándékosan fehér többségű országokba költöznek azzal a céllal, hogy ott saját etnikumuk népességét növeljék. Másrészt erőfeszítéseket tesznek a létező fehér faj „gyengítésére” a szexuális és nemi sokszínűség előmozdításával, amely eltántorítaná a fehéreket attól, hogy egy olyan családi struktúrában telepedjenek le, amely a gyermekvállalásra összpontosít.³⁸ Ez magában foglalja a fiatal fehér férfiak pornófüggővé tételét is, ami túlságosan elfoglalttá teszi őket ahhoz, hogy a családalapításon gondolkodjanak. A probléma és a biztonsági kihívás, amelyet a christchurchi támadás jelent, az, hogy bár nem ez az első terrortámadás, amelyet előben közvetített az elkövető³⁹ (az élő közvetítést legalább 2016 óta használják),⁴⁰ de ezen támadás volt az, amely rendkívüli gyorsasággal szökött ki ezen szűk radikális körökből, és vált elérhetővé az átlagos, mainstream internet-felhasználók számára videó formájában a YouTube-on és a Facebookon keresztül. Ezen merénylet elemzése közben Thomas Elise megfigyelte, hogy az internetes kiáltványok és videók közzététele a szélsőjobb oldali terrortámadások egyik fő jellemzőjévé vált, különösen ott, ahol az elkövető elsősorban online radikalizálódott.⁴¹

Tarrant arra buzdította az 8chan felhasználóit, hogy „mémek és shitpostok”⁴² megosztásával vegyék ki a részüket üzenete terjesztéséből.⁴³ A linkeket a Twitteren

³⁶ Nyersen fordíthatjuk akár „Nagy helyettesítési elmélet”-nek vagy „Nagy csere-elmélet”-nek.

³⁷ ABBAS et al. 2022.

³⁸ ABBAS et al. 2022.

³⁹ Angol kifejezéssel live-streameltek.

⁴⁰ THOMAS 2020: 20.

⁴¹ THOMAS 2020: 21.

⁴² Shitposting: olyasvalamit tesznek fel az internetre, ami nem különösebben vicces vagy érdekes, és nincs sok értelme vagy semmi köze a beszélgetéshez, különösen azért, hogy mások diskurzusát nehezítsék: *Shitpost*. Online: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/shitpost>

⁴³ Idézi THOMAS (2020:) 20.

is megosztotta. Tarrant úgy tervezte, hogy mind manifestója, mind pedig vérfa-gyaszto videója elterjed az interneten, de nem a mainstream közönség körében, akik számára az általa megjelenített hivatkozások nem jelentenek semmit. A mémek, a poénok és a niche internetes kultúra megjelenése Tarrant kiáltványában és ma-gában az élő közvetítésében szereplő hivatkozásokban (például a zeneválasztás⁴⁴ vagy egy adott YouTube-csatornára való feliratkozásra való felhívás) az olyan fó-rumokon, mint az 8chan és a 4chan, a felhasználók egy meghatározott, szűk körét kívánta megszólítani, nem kihagyva a hasonló ideológiával rendelkező csoportokat más, hagyományosabban és elterjedtebben használt médiákon, mint a Facebook. A manifestó hangvétele is az ezeken a platformokon zajló diskurzust reprezen-tálja, a halálos szélsőséges felvillanásai szarkazmusrétegekbe burkolódzva, a „shitposting” és a reakcióra való trollkodás. Aja Romano internetes újságíró remekül foglalta össze az internetes kultúra ezen rétegét egy Voxnak adott interjú-jában: „A mémek bevonásának végső célja a szolidaritás kimutatása a manifestó elsődleges közönségével: a »bennfentesekkel«, akik értik, hogy míg a cypypasta⁴⁵ vicc, addig a szélsőséges ideológiában semmi sem az. A kiáltványba beillesztett mémek⁴⁶ a szélsőséges társak lelkesedésének erősítésére szolgálnak, hogy még jobban egységesnek érezhessék magukat, mint olyan emberek, akik pontosan értik a referenciákat és azonosulnak a rasszista nézetekkel. Végső soron a mémek segítenek radikalizáló erővé alakítani magát a manifestót.”⁴⁷ Thomas Elise tanulmányában olvasható, hogy a christchurchi élő felvétel és a manifestó jelentősége és veszélye nem kizárólag csak abban rejlik, hogy több mainstream internetfelhasználót elért, mint eddig talán bármely más ilyen szélsőjobb oldali terrorista tartalom, hanem hogy az online szélsőséges közösségekben ismeretlen számú felhasználó sikeresen átváltott passzív fogyasztóból aktív propagandistává⁴⁸ – vagy még rosszabbá, mint azt a következő fejezetből olvashatjuk.

⁴⁴ *A Remove the Kebab* című szélsőséges szerb dalt hallgatta merénylete előtt, amely fegyverbe hívja az embereket a törökök ellen. GANOR 2020: 11.

⁴⁵ A cypypasta kifejezés olyan szövegtömbre utal, amelyet az egyének többször másolnak és il-lesztenek be különböző online fórumokon és közösségi oldalakon. Gyakran felváltva használják a „másolás és beillesztés” kifejezéssel. *Cypypasta*. Online: <https://www.dictionary.com/e/slang/cypypasta/>

⁴⁶ Olyan kép, videó, szövegrész stb., amely nagyon gyorsan terjed az internetfelhasználók között, gyakran apró változtatásokkal, amelyek humorossá teszik. *Meme*. Online: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/meme>

⁴⁷ Aja Romano nyilatkozata. STEWART 2019.

⁴⁸ THOMAS 2020: 21.

PAYTON S. GENDRON –
A MERÉNYLET IDŐPONTJA: 2022. MÁJUS 14.

A buffalói és christchurchi írások felfedik, hogy a „Nagy Helyettesítés” narratíva egy veszélyesebb hiedelemre ösztönözhet, miszerint, hogy egy fenyegetett fehér nemzetet csak az ellenségei elleni erőszakkal lehet végső soron megmenteni.⁴⁹ A buffalói merénylet mémekkel teli kiáltványa szempontjából különösen fontos, hogy ismétlődő kiugrások voltak a „csereelmélet” képkeresésekben az interneten, és ezek a kiugrások 2020 végétől kezdődően egyre gyakoribbak lettek. Ezek a trendek különösen erősödtek a szélsőjobboldali webhelyeken és üzenetküldő platformokon. A Nagy Helyettesítő összeesküvés-elméletnek az elterjedtsége rávilágít arra, hogy annak ellenére, hogy a lövöldözés célpontja a fekete közösség volt, az elkövető motivációit leíró manifesztó első 57 oldalának nagy része az antiszemitizmusra összpontosít,⁵⁰ a többi oldalon a támadási tervek szerepelnek. Tahir Abbas szövegelemzésnek vetve alá a manifesztót, megállapította, hogy a buffalói merénylet antiszemita háborgásai a kiáltványban sokkal inkább relevánsak, mint konkrétan a fekete közösségre való összpontosítás. Egy 0-tól 1-ig skálázott relevancia-pontszámot használva, ahol a magasabb pontszámok nagyobb relevanciának felelnek meg a narratívában, a „zsidók” és a „melegek” érték el a legmagasabb pontszámot, 0,997 és 0,477, míg a „fekete ember” és a „fekete” szó 0,17 és 0,159.⁵¹ Ez azért fontos, mivel elterjedt információ, hogy a merénylet kifejezetten a fekete közösséget célozta, ugyanakkor a manifesztó másra is enged következtetni. A fehérek felsőbbrendűségébe és a fehérek áldozattá válásába vetett egyidejű hit szükségessé teszi a helyettesítő erőfeszítés intelligens koordinátorának jelenlétébe vetett hitet is, amely szerepet gyakran a zsidó közösségnek tulajdonítanak. A Great Replacement-elmélet és Gendron szerint az összes fent leírt erőfeszítést a zsidó közösség irányítja, ami szerinte „igazi”⁵² ellenséggé teszi őket.

A manifesztó fontos aspektusa a mémek gyakori jelenléte és használata. A buffalói lövöldözés ebben a tekintetben nem új jelenség, ahogy azt a szélsőjobboldali elkövetőknél és támadásoknál is láthattuk. Például a christchurchi merénylet a fegyverét mémekkel díszítette,⁵³ valamint a PewDiePie mémre hivatkozott.⁵⁴ A mémek az erőszakos incel kultúrához is kapcsolódnak, ahogy Ashley Mattheis kiemelte.⁵⁵

⁴⁹ FEOLA 2022.

⁵⁰ ABBAS et al. 2022.

⁵¹ ABBAS et al. 2022.

⁵² ABBAS et al. 2022.

⁵³ HEMMINGBY–BJØRGO 2018: 29.

⁵⁴ CHOKSHI 2019.

⁵⁵ MATTHEIS 2019.

Gendron kiáltványa láthatóan több tucat mémet tartalmaz, amelyek széles körben elterjedtek az interneten, utalva a „Nagy Cserére” és más antiszemita és rasszista tartalomra. Ez a használat érdekes esete a memetikai replikációnak a magányos elkövetők között, akiknek nincs formális kapcsolatuk egymással, és így próbálnak egy közös transznacionális kulturális és politikai teret létrehozni.⁵⁶ Ebben az összefüggésben az internetes mémek cseréje különböző oldalakon, mint például a 4chan,⁵⁷ az 8chan,⁵⁸ a Reddit,⁵⁹ a Discord vagy a Twitch, lehetővé teszi, hogy az ideológiailag eltérő egyének egyetlen esernyőidentitás alá kerüljenek. Ezt a kollektív identitást egyfelől a modern kommunikációs lehetőségek mögött meghúzódó technológia, másrészt a közös ellenségtudat teszi lehetővé. Mint fentebb tárgyaltuk, a kiáltvány erősen kötődik a zsidó és fekete közösségekhez. Ez nem meglepő, mivel az antiszemitizmus és a polgárjogi mozgalmak elutasítása az egyébként heterogén csoportok egyetértési pontja, amelyek túlnyomórészt a szélsőjobboldalt alkotják az interneten.⁶⁰ A közös ellenségkép jelenléte is bizonyos, ami jól megfigyelhető a szélsőjobboldal által alkalmazott internetes mémeken, mint a Wojak arc, valamint a „boldog kereskedő” mémek. Ez elősegíti a csoportok közötti szolidaritást, valamint előmozdítja az együttműködést.

Az internetes mémek a humor, az aktuális popesztétika és gyakori vagy túlhasznált régi témák, vagy eszközök kombinációjából merítenek. Ez azért kiemelendő, mivel rávilágít arra, hogy a klasszikus neonáci és fehér felsőbbrendűség elveit és szimbolikáját hogyan frissítették a szélsőjobboldali online szféra számára. A humor használata lehetővé teszi az erőszak felhígítását, enyhítését, és elősegíti az ellentmondásos politikai üzenetek terjesztését a kevésbé szélsőséges vagy akár mainstream oldalak körében is, mivel ideológiai töltetüket némileg elfedi a vicces megjelenés és a poén. Megfigyelhetjük, hogy különösen a közösségi médiában az internetes mémeket a szélsőséges narratívák népszerűsítésére használják a popesztétika, a humor és az irónia mellett, ezzel csökkentve az azokhoz való hozzáférés akadályait. Az a tény, hogy Gendron manifestóját széles körben terjesztették az interneten és a hagyományos médiában is, új hullámot vetít előre a memetikus reprodukciót tekintve, valamint hogy egy ilyen szélsőséges írás nemcsak a szélsőjobboldali zárt fórumokon tud körözni, hanem futótűzként tud elterjedni a gyanútlan általános lakosság és felhasználók körében is, aggodalomra adhat okot.

⁵⁶ ABBAS et al. 2022.

⁵⁷ A 4chan teljesen névtelen, bármire használható fórumok sorozata. DEWEY 2014.

⁵⁸ Egy szélsőséges üzenőfal, amelyet erőszakos diskurzusokhoz használtak platformként. Jelenleg 8kun néven fut. WENDLING 2019.

⁵⁹ A Reddit olyan közösségek hálózata, ahol az emberek elmerülhetnek érdeklődési köreikben, hobbijaikban és szenvedélyeikben. WIDMAN 2022.

⁶⁰ ABBAS et al. 2022.

Mind a manifesztóban kifejtett összeesküvés-elméletekben, mind a benne foglalt mémekben megjelennek az erősen rasszista elemek, amelyek kulcselemei és akár előjelei is lehetnek a szélsőjobboldali erőszaknak. A kiáltvány erősen rasszista tartalma klasszikus, ezen nézetekkel kapcsolatos elméleteken alapul, amelyek szerint a Szubszaharai Afrikából/Fekete-Afrikából származó emberek alacsonyabb IQ-val rendelkeznek, és létezik egy zsidó elitből álló közösség, amely egymagában, titokban irányítja a világot a háttérből. Ennek a támadásnak a szembeötlő eleme a leegyszerűsítő, de nyilvánvaló fajosítás.⁶¹ Kiolvasható egy olyan megközelítés is, miszerint a buffalói támadás helyszínét is azért így választotta meg az elkövető, mert magas az etnikai kisebbségi lakosság koncentrációja.⁶² Ebben az esetben a fekete lakosság célba vétele értelmezhető, azonban annak hangsúlyozása, hogy a zsidó csoportok hogyan birtokolják a hatalmat, beleértve az afrikaiak Amerikába hozatalát, nem tisztázott.

A buffalói elkövető manifesztója egy fiatal fehér embert tükröz, aki úgy gondolja, hogy jövője veszélybe került mások pusztá jelenléte miatt. Ezt az észlelt fenyegetést, amely a nem fehér bőrűek jelenlétével kapcsolatos, részben a technológiai platformok korlátozott intézkedései és szabályozása, de az oktatásban a kritikai gondolkodás tanításának elégtelensége és számos egyéb tényező is elősegítette, írja Abbas.⁶³ Más közelmúltbeli események, mint például a Black Lives Matter⁶⁴ tüntetései Amerikában (és az ez elleni tiltakozások) szintén ennek a történetnek a részét képezik. Az előző fejezetekben már tárgyalt, közelmúltbeli szélsőjobboldali manifesztókkal ellentétben ebben a kiáltványban észrevehető, hogy viszonylag kevés a muszlim- és iszlámellenes keretrendszer, vagy szélesebb körű bevándorlás- és kisebbségellenesség, amely annyira hangsúlyos volt a Breivik- (2011)⁶⁵ és Tarrant-féle (2018)⁶⁶ manifesztókban és támadásokban. Míg Sadiq Khan, London polgármestere és Tayyip Erdoğan, Törökország elnöke mindketten említésre kerülnek a „kiemelkedő ellenségek megölése” kategóriában,⁶⁷ addig az általános muszlim- vagy iszlámellenes retorika, amely dominált az előző két⁶⁸ írásban,⁶⁹ minimálisak ebben a kiáltványban. Megjegyzendő, hogy a születési arányszám⁷⁰ kezdeti megvitatásán túl gyakorlatilag semmilyen szó nem esik a nőkről vagy akár a feminizmusról.

⁶¹ ABBAS et al. 2022.

⁶² FEOLA 2022.

⁶³ ABBAS et al. 2022.

⁶⁴ *A Brief History of Civil Rights in the United States: The Black Lives Matter Movement* (2023).

⁶⁵ MACKLIN–BJØRGO 2021: 19.

⁶⁶ WARE 2020.

⁶⁷ ABBAS et al. 2022.

⁶⁸ BREIVIK 2011: 1250–1276.

⁶⁹ TARRANT 2019.

⁷⁰ WARE 2020.

Általánosságban elmondható, hogy a kiáltvány nem foglalkozik annyira a fehér családszerkezeti komponens gyengülésével, amely a Nagy Helyettesítő-elmélet alkotóeleme.⁷¹ Úgy tűnik, hogy ebben a kategóriában Gendron csak a transznemű emberekkel és a pornófüggőséggel foglalkozik, amelyeket problémaként tüntet fel a beillesztett mémek alapján. Az elkövető kifejezetten az LMBTQ-közösséget említi annak tisztázása érdekében, hogy nincs problémája a melegekkel, leszbikusokkal és biszexuálisokkal mindaddig, amíg „hűségesek”.

BEFEJEZÉS

Ahogy a kutatók továbbra is hangsúlyozzák, és amint azt a christchurchi klaszter olyan élénken bebizonyította, a szélsőjobboldali magányos elkövető terroristák nagy valószínűséggel online kiszivárogtatják szándékukat, legalábbis valamilyen előrejelzést adnak tetteikről, mert nincsenek teljesen egyedül, az internetnek hála.⁷² Ez nyilvánvaló lehetőségeket kínál a biztonsági erők számára, hogy azonosítsák azokat a személyeket, akik magas kockázatot jelentenek, de ezenfelül lehetőséget ad a terrorelhárító erőknek arra, hogy megértsék, hogyan készülhetnek fel a szélsőségesek egy támadásra, beleértve a feltételezett támadási módszereket, fegyverválasztást, célszemélyválasztást és a tervezést. Ez különösen igaz az olyan jelentős támadások nyomán, mint például az utøyai, christchurchi és buffalói események, ahol nagy esély van az utánozni kívánó, valamint az ihletett támadások hullámára, ahogyan azt Ganor meg is indokolta már többször idézett tanulmányában.⁷³ Ez egy egyedülálló időszak, amikor a magányos elkövetők „véletlenszerűsége”⁷⁴ valamelyest mérséklődik, legalábbis addig, amíg egy újabb egyedi példaszerű támadás nem történik, akkorra viszont fel kell készülni, és ismerni kell a mechanizmusokat, valamint azon sémákat, amelyeket jól kiolvashatunk ezen specifikus egyéneknél. Lekövethettük, hogy Breivik és Tarrant után a másolási és az inspirálódási faktor sokszorosára nőtt, értve itt a modus operandit, azaz a manifesztóposztolást, a merényletet és annak élő közvetítését. A szélsőjobboldali magányos elkövetők online radikalizálódása egy nagyon is valós és aktuális biztonsági kockázat, az internet pedig ebben kritikus szerepet játszik.

A christchurchi és a buffalói dokumentumok mind úgy írták le az erőszakot, mint a szunnyadó fehér többség felébresztésére való törekvést, amely felhívja a figyelmet a körülöttük zajló demográfiai háborúra. Ami még aggasztóbb, az ennek az erőszaknak

⁷¹ ABBAS et al. 2022.

⁷² BAKKER–GRAAF 2011, hozzáférve a MARLATT 2019 összegzésben.

⁷³ GANOR 2020: 8.

⁷⁴ GANOR 2020.

a célja, amely arra ösztönözné a fehéreket, hogy szélesebb körű erőszakos akciókkal „visszavegyék” nemzetüket.⁷⁵ Példa erre Gendron, a Buffalo-dokumentum írója, aki nagyrészt plagizálta a christchurchi merénylő írásait, aki azt állította, hogy a cél „az, hogy felhívjam fehér társaim figyelmét a valós problémákra, amelyekkel a Nyugat szembesül, és további támadásokra ösztönözzek, amelyek végül elindítják a háborút, ami megmenti a nyugati világot [és] megmentik a fehér fajt”.⁷⁶

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ABBAS, Tahir et al. (2022): *The Buffalo Attack – An Analysis of the Manifesto*. International Centre for Counter-Terrorism (ICCT). Online: <https://icct.nl/publication/the-buffalo-attack-an-analysis-of-the-manifesto/>
- BAKKER, Edwin – GRAAF, Beatrice de (2011): Preventing Lone Wolf Terrorism: Some CT Approaches Addressed. *Perspectives on Terrorism*, 5(5–6), 43–50.
- BREIVIK, Anders Behring (2011): *A European Declaration of Independence* 2083. 1276. Online: <https://archive.org/details/2083-a-european-declaration-of-independence>
- „Breivik manifesto” details chilling attack preparation (2011). *BBC News*, 2011. július 24. Online: <https://www.bbc.com/news/world-europe-14267007>
- CHOKSHI, Niraj (2019): PewDiePie Put in Spotlight After New Zealand Shooting. *The New York Times*, 2019. március 15. Online: <https://www.nytimes.com/2019/03/15/technology/pew-diepie-new-zealand-shooting.html>
- DEWEY, Caitlin (2014): Absolutely everything you need to know to understand 4chan, the Internet’s own bogeyman. *The Washington Post*, 2014. szeptember 25. Online: <https://www.washingtonpost.com/news/the-intersect/wp/2014/09/25/absolutely-everything-you-need-to-know-to-understand-4chan-the-internets-own-bogeyman/>
- FEOLA, Michael (2022): How „great replacement” theory led to the Buffalo mass shooting. *The Washington Post*, 2022. május 25. Online: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/05/25/buffalo-race-war-invasion-violence/>
- GANOR, Boaz (2020): *Introduction*. In GANOR, Boaz: „Terrorism is terrorism” – *The Christchurch terror attack from an Israeli CT perspective*. Barton: Australian Strategic Policy Institute, 4. Online: <http://www.jstor.org/stable/resrep25130.3>
- HEMMINGBY, Cato – BJØRGO, Tore (2018): Terrorist Target Selection: The Case of Anders Behring Breivik. *Perspectives on Terrorism*, 12(6), 164–176. Online: <https://www.jstor.org/stable/26544650>
- KARMON, Ely (2019): *A Manifesto for Murder*. Online: https://www.ict.org.il/Article/2373/A_Manifesto_for_Murder#gsc.tab=o
- MACKLIN, Graham – BJØRGO, Tore (2021): Breivik’s Long Shadow? The Impact of the July 22, 2011 Attacks on the Modus Operandi of Extreme-right Lone Actor Terrorists. *Perspectives on Terrorism*, 15(3), 14–36. Online: <https://www.jstor.org/stable/27030880>

⁷⁵ FEOLA 2022.

⁷⁶ TARRANT 2019.

- MARLATT, Greta E. (2019): *Lone Wolf Terrorism – A Brief Bibliography*. Monterey: Homeland Security Digital Library.
- MATTHEIS, Ashley: *Manifesto memes: the radical right's new dangerous visual rhetorics* <https://www.radicalrightanalysis.com/2019/09/18/manifesto-memes-the-radical-rights-new-dangerous-visual-rhetorics/>
- MØLMEN, Guri Nordtorp – RAVNDAL, Jacob Aasland (2023): Mechanisms of online radicalisation: how the internet affects the radicalisation of extreme-right lone actor terrorists. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 15(4), 463–487. Online: <https://doi.org/10.1080/19434472.2021.1993302>
- RANSTORP, Magnus (2013): „Lone Wolf Terrorism”. The Case of Anders Breivik. *Sicherheit Und Frieden (S+F) / Security and Peace*, 31(2), 87–92. Online: <https://doi.org/10.5771/0175-274X-2013-2-87>
- SANDBERG, Sveinung (2013): Are self-narratives strategic or determined, unified or fragmented? Reading Breivik's Manifesto in light of narrative criminology. *Acta Sociologica*, 56(1), 69–83. Online: <https://doi.org/10.1177/0001699312466179>
- STEWART, Emily (2019): 8chan, a nexus of radicalization, explained. *Vox*, 2019. május 3. Online: <https://www.vox.com/recode/2019/5/3/18527214/8chan-walmart-el-paso-shooting-cloudflare-white-nationalism>
- TARRANT, Brenton Hennis (2019): *The Great Replacement*. Online: https://web.archive.org/web/20210510021256/https://img-prod.ilfoglio.it/userUpload/The_Great_Replacement_convertito.pdf
- THOMAS, Elise (2020): *Manifestos memetic mobilisation and the chan boards in the Christchurch shooting*. In K FIR, Isaac – COYNE, John (szerk.): *Counterterrorism Yearbook 2020*. Barton: Australian Strategic Policy Institute, 19–22. Online: <http://www.jstor.org/stable/resrep25133.7>
- WARE, Jacob (2020): Testament to Murder: The Violent Far-Right's Increasing Use of Terrorist Manifestos. *ICCT Policy Brief*, (március). Online: <https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/Jacob-Ware-Terrorist-Manifestos2.pdf> <https://www.icct.nl/sites/default/files/import/publication/Jacob-Ware-Terrorist-Manifestos2.pdf>
- Wendling, Mike (2019): What is 8chan? *BBC*, 2019. augusztus 5. Online: <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-49233767>
- WIDMAN, Jake (2022): What is Reddit? *digitaltrends.com*, 2022. december 28. Online: <https://www.digitaltrends.com/web/what-is-reddit/>

Egyéb forrás

- A Brief History of Civil Rights in the United States: The Black Lives Matter Movement* (2023). Vernon E. Jordan Law Library. Online: <https://library.law.howard.edu/civilrightshistory/BLM>